

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРИКЛАДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. Г.Е. ВЕЙНШТЕЙНА

МАТЕРІАЛИ

XI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

17 – 18 ЖОВТНЯ 2023 р.

«ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ»

м. Одеса

УДК 330.34:005.35(477"20")

Економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Матеріали ХІ Міжнародної науково-практичної конференції 17-18 жовтня 2023 року. Одеса: Одеський національний технологічний університет, 2023. – 663 с.

У матеріалах конференції знайшли відображення економічні та соціальні аспекти розвитку України на початку ХХІ століття. Були запропоновані шляхи вирішення найактуальніших та нагальних проблем багатьох сфер сучасного бізнесу та новітні управлінські технології в сучасних турбулентних умовах існування підприємств. В доповідях особлива увага приділялась прикладному характеру досліджень та їх впливу на поліпшення економічної ситуації в країні.

Науковий редактор Козак К.Б. - д-р екон. наук, професор, директор ННІПЕіМ ім. Г. Е. Вейнштейна ОНТУ

Редакційна колегія:

Агеева І.М. – к.е.н., доц., Басюркіна Н.Й. – д.е.н., проф., Баранюк Х.О. – к.е.н., доц., Лагодієнко В.В. – д.е.н., проф., Немченко В.В. – д.е.н., проф., Павлов О.І. – д.е.н., проф., Седікова І.О. – д.е.н., проф., Ніколюк О.В. – д.е.н., проф., Козак К.Б. – д.е.н., проф., Соловей А.О. – к.і.н., доц., Згадова Н.С. – к.е.н., доц., Маркова Т.Д. – к.е.н., доц., Волкова А.Ю. – ас., Мільчева В.В. - PhD, доц., Новикова В.С.

Матеріали додаються за оригіналами рукопису

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст та сутність наданих матеріалів

ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Басюркіна Н.Й., д.е.н., професор
Одеський національний технологічний університет, м. Одеса

Вступ. Внаслідок розгортання на території України повномасштабної війни припинили роботу понад третина промислових підприємств [1; 2]. Восени 2022 р. було пошкоджено і зруйновано 412 промислових підприємств, з урахуванням великих та середніх об'єктів у східних та південних областях України [3]. За підсумками 2022 р. загальну суму прямих збитків підприємств оцінюють у 13 млрд дол. США [4].

В результаті у 2022 р. промислове виробництво в Україні скоротилося на 36,9 %. У добувній промисловості падіння виробництва становило 30,1 %, у переробній – 41,2 %, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 30,7 %. Серед галузей переробної промисловості найглибшого падіння зазнали виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення, металургія та хімічне виробництво [26].

Менш відчутних втрат зазнали виробництва, переважно орієнтовані на внутрішній споживчий ринок. Надлишки на внутрішньому ринку сировинної продукції через ускладненість її експорту стимулювали внутрішню переробку, а зменшення товарного імпорту, яке у 2022 р. досягло 19 %, послабило конкурентне навантаження на вітчизняних виробників споживчої продукції. Так, у харчовій промисловості завдяки надлишкові сільськогосподарської сировини, відносно стабільному попиту та виходу виробників на ринки ЄС, показники діяльності достатньо високі. До довоєнних обсягів виробництва повернулися виробники курятини. У 2022 р. експорт продовольчої та сільськогосподарської продукції скоротився лише на 16 % проти 2021 року [1].

Внаслідок війни підприємницький сектор України зазнав економічних трансформацій, що призвело до пошуку шляхів підвищення його конкурентоспроможності в умовах війни і післявоєнного відродження. Нами було проаналізовано і узагальнено загрози, проблеми, чинники, регуляторну політику, що дозволило сформулювати основні напрями розвитку підприємництва в Україні.

Матеріали і методи. Для розв'язання завдань дослідження застосовано загально-наукові та спеціальні методи: логічний аналіз – при побудові логіки та структури роботи; класифікація, групування, узагальнення – при аналізі тлумачень з визначення суті та розвитку об'єкту дослідження; аналізу і синтезу – при визначенні та обґрунтуванні сформованих понять; економіко-статистичного аналізу – при діагностиці стану підприємництва в Україні.

Результати. Нині роль інвестицій приватного сектору в економічній

відбудові є критичною і саме приватний підприємницький сектор може допомогти Україні перемогти й відновитися.

Згодні з думкою, що в умовах повномасштабної війни основними загрозами стабільному функціонуванню промисловості України є [1]:

– скорочення промислових потужностей через фізичне руйнування, нестачу обігових коштів і ресурсів для розвитку виробничої діяльності;

– звуження ринків збуту через значні руйнування і блокування російськими військами логістичної інфраструктури, міграцію населення і зменшення купівельної спроможності;

– закріплення сировинної орієнтації виробництва і експорту;

– скорочення виробництва та послаблена цінова конкурентоспроможність української промислової продукції через високу енергомісткість в умовах збільшення енергодефіциту;

– критичне збільшення частки імпорту у внутрішньому споживанні, у тому числі «сірого» імпорту та контрабанди;

– згортання інвестиційних процесів у промисловості, загострення інвестиційної кризи та втрата промисловим сектором ресурсів для майбутнього відновлення;

– поглиблення відставання від європейських країн у сфері «озеленення» промисловості.

Загрозами стабільному функціонуванню агросектору України є [1]:

– вихід частини підприємців з аграрного бізнесу або зміни спеціалізації через значні економічні втрати, у т.ч. – через втрату збуту. Зміна структури виробництва на користь високорентабельних сільськогосподарських культур замість трудомістких культур (передусім борщового набору, ранньої сезонної продукції);

– спрощення процесів сільгоспвиробництва, зменшення внесення добрив і засобів захисту рослин, що знижує врожайність сільськогосподарських культур та погіршує якісний склад ґрунтів;

– втрата або знецінення зібраного врожаю, зокрема внаслідок браку складських потужностей та проблем збуту;

– погіршення якості раціону населення в разі значного підвищення цін на харчові продукти, можливого зменшення їх асортименту, а також втрати споживачами стабільних доходів.

Нами проаналізовано численні ініціативи органів державної влади націлені на максимальне забезпечення роботи промислового сектору, зменшення руйнівних наслідків втрати частини промислового потенціалу, полегшення умов ведення господарської діяльності й розвиток бізнесу, лібералізацію зовнішньої торгівлі і стимулювання євроінтеграційних зрушень, забезпечення енергетичної стійкості промислових і побутових споживачів в умовах повномасштабної війни.

Питаннями відновлення виробничої інфраструктури та здійснення структурної модернізації економіки опікується Національна рада з

відновлення України від наслідків війни, яка в межах 24 робочих груп розробила план заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, перелік пропозицій щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив, проєктів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є неодмінними для ефективної роботи та відновлення України.

Катастрофічні втрати промислового потенціалу східних та південних областей України і постійна загроза нових руйнувань актуалізували необхідність релокації виробничих потужностей. Серед релокованих бізнесів, які вже відновили свою діяльність на новому місці, підприємства переробної промисловості становлять 30,2 % [5]. Навесні 2023 р. 800 підприємств переїхали в безпечні регіони, з них 623 – відновили свою роботу на новому місці, ще 232 компанії здійснювали пошук належної локації або способу транспортування. Найбільше підприємств релокувалося до Львівської (24 %), Закарпатської (14,5 %), Чернівецької (9,8 %), Івано-Франківської (8,3 %), Хмельницької (7,3 %) і Тернопільської (6,3 %) областей [6].

Виробництво в Україні має відповідати європейській промисловій політиці, важливішими чинниками яклі є автоматизація процесів, енергоефективність, упровадження принципів сталого розвитку, підходів циркулярної економіки, ресурсоефективного і чистого виробництва та ін. Це дасть підприємцям змогу випускати продукцію, сертифіковану за європейськими стандартами, бути залученими до глобальних ланцюгів створення доданої вартості, налагоджувати співробітництво з європейськими партнерами, зокрема щодо обміну знаннями, досвідом у створенні сучасних технологічних і наукомістких виробництв.

Висновки. Згодні з думкою експертів та аналітиків підприємницького середовища, яка зводиться до таких основних моментів [7]:

– на Україну чекає економічна трансформація вже у 2023-2024 роках: не відбудова або перебудова, а саме трансформація. Країна не може чекати на завершення війни, цей процес необхідно розпочинати вже сьогодні. Трансформація торкнеться не лише економіки України, вона зачіпає європейський та глобальний порядок.

– необхідно усвідомлювати, що масштабна соціальна, фінансова, військова допомога партнерів України – це лише початок міцної кооперації. Ключовим стане саме відбудова України, трансформація її у міцну державу з процвітаючою економікою. Процеси трансформації будуть під пильним наглядом не лише Президента або уряду, а насамперед, українців, які сьогодні роблять все можливе заради перемоги, відповідно до основ демократії. Вже ніколи суспільство не толеруватиме корупцію чи недосконалість системи управління;

– всі бізнеси, або підприємницькі структури, які візьмуть участь у процесах відбудови нашої країни, неодмінно матимуть очікувані прибутки

через діяльність на території сучасної, міцної та спроможної європейської держави. Особливо ті, які розпочинають планування своїх проєктів вже зараз, і будуть готові розпочинати їх реалізацію одними з перших.

Література

1. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / [Л.В. Шинкарук, І.А. Бевз, І.В. Барановська та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2015. 304 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/sr/288.pdf> .

2. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан, Л. А. Жураковська] ; за ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 49 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04>.

3. Третина промислового потенціалу в Україні не задіяна через високі ризики. URL: <https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/tretyna-promyslovoho-potentsialu-v-ukraini-ne-zadiiana-cherez-vysoki-ryzuku>

4. Загальна сума прямих збитків інфраструктури зросла до \$ 114,5 млрд. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-zrosla-do-114-5-mlrd/>

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію» від 25 березня 2022 р. № 246-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>

6. Урядовий офіс UkraineInvest розповів про трансформацію української економіки у 2023 році URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/11-01-2023-2/>

7. Завдяки урядовій програмі релокації збережено понад 35 тисяч робочих місць. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=a54c8281-02fa-4ced-8b14-3a7ca772a826&title=Zavdiaki>

66.	Чвертко Л.А., Пуголовко І.С. ВАЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ІНСТРУМЕНТІВ ВЗАЄМОДІЇ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ ТА КОНТРОЛЮЮЧОГО ОРГАНУ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ.....	239
67.	Чекановська Л.Б., Муха Р.А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА.....	243
68.	Черкашина Ю.В. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	247
69.	Шевякова Г.О. ЕФЕКТИВНИЙ САЙТ ТА АКТУАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАЛУЧЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ.....	249
70.	Школьний О.О. ФОРМУВАННЯ СТАЛИХ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	252
71.	Басюркіна Н.Й. ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	255
72.	Okulicz-Kozaryn W. STUDY OF POLISH AND UKRAINIAN SCIENTISTS' PUBLICATION ACTIVITY IN THE FIELD OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE.....	259
73.	Петькова О.О., Верхівкер Я.Г. ЕКОНОМІКА АСЕПТИЧНОГО КОНСЕРВУВАННЯ ПЛЮДОВИХ ПЮРЕ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ТЕХНОЛОГІЇ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ.....	263
74.	Карпінська Г.В. МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ.....	265
75.	Соколюк К.Ю. РОЛЬ ЛОГІСТИКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	269
76.	Шалений В.А. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ В УМОВАХ СИСТЕМНИХ ЗАГРОЗ.....	272
77.	Мартиросян І.А., Момот В.Ю. СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	276
78.	Памбук С.А., Шенгелая М.В. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ФРУКТОВО-ЯГІДНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ.....	280